

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČEK.

Leto 52. Ljubljana, novembra - decembra 1922. Štev. 11.-12.

R. B. Cvetanov:

Na božji njivi.

Zvonovi brnijo ko strun akordi ubrano,
zamolklo - otožno čez plan,
da zdi se, kakor čez širno poljano
jokali bi trudno: „Dseh mrtvih je dan!“

Ihtijo, zamirajo nékje v obzorju daljnem,
po grobih pa vene in mrè zadnji cvet,
zastirajo srca se v koprnenju žalnem,
drhtijo oči v puščobni otožni svet.

Na palmah, klonéčih v otožnosti nemi,
jesenskega dèžja blešči blagoslov,
trepečejo zadnji brsti krizantemi,
in sveče umirajo sredi grobov.

Francka Zupančič:

Po starih legendah.

Zraven stare cerkvice je tiho pokopališče. Kratki zimski dan pluje čeznje, in zadnji solnčni žarek se blesti na srebrnosviti, tanki sneženi odeji. Prihaja mrak.

Globoka tišina vlada na pokopališču. Sredi njega stoji visok križ kakor čuvaj nad manjšimi. V zlatih črkah bleste na njem skrivnosti polne besede o mrtvih, ki niso umrli. Pred križem cvete teloh. Vzdiga belo glavico iznad srebrnosvite snežene odeje in zre z zlatimi očesci v zvezdno nebo. Sam, čisto sam je v tihi noči. Vse druge rastlinice krije mehka snežena odeja. A teloh cvete. Edina cvetka, ki pričakuje božje Dete. Edina — kakor mala, bela dušica, stoji samevajoča v zimski mrzli, najsvetejši noči! Božjega Deteta najzvestejše cvetno dete, ki polno hrepenja prenaša mraz; ki hrani v zlatem srčecu sladke sanje in šepče tihi zimski noči o božjem Detetu. Cvetke, ki jih krije sneg, malo dremljejo, malo slušajo. Slušajo vrabci, ščinkavci, siničke. Celo krokar se stiska v duplino bukve ob pokopališču in sluša sladko šepetanje, ki se čuje kakor zvonček v noč.

Na višini stoji nemi gozd. Virčki ne žuboré, potočki v njem ne šumljajo, kajti teloh pripoveduje o Jezusčku, in njega pripovedovanje sluša ves gozd. Sluša pripoved o svetosti neke polnočne ure. Teloh pripoveduje in se ne utruji, dokler ura v zvoniku ne odbije počasno in svečano polnoč. Pri vsakem udarcu pa zleti angelček čez svet. In vseh dvanajst krilatcev splove gor, da donese z nebeških višin Jezusčka na ubogo, zmrzlo zemljo. To je ura, ki je bila svetu v odrešenje. Žareč svit zasije v noč, ki postaja svetla kakor pomladni dan. Ljubko zašusti gozd. Virčki zažuboré v globini, in potočki zašumljajo v bistrih valčkih v svet. Travniki se odenejo v cvetni nakit. Zlato žitno klasje se zaziblje v vetrcu, in žareči mak cvete. Vetrič trepeče na zemlji ko spev harf v neskončnem veselju. In pesem drobnih ptic ne utihne. Enotna, velika, mogočna harmonija vseh donečih glasov stvarstva! Blesk zvezd in solnčni svit, srebrni valčki in žuboreči virčki, ziblajoče se žitno klasje! Vetrov glasovi, krilatcev spevi, cvetični dih — ena sama pesem! Čudežna pesem v najsvetejši uri!

Vonj rož se širi čez pokopališče. Tihi spavci v grobeh so vzbujeni odstranjajo bele, srebrne tančice in gredo v cerkev. Tam leži Jezusček v revnih jaslicah. Leži, se smehlja ter razprostira ročice. Široko odprta so okna. Vonj rož polni cerkev, zlata svetloba jo obseva. In neki ubran spev slavi božje Detece. V cerkvi pa kleče odrešeni, obhajajoči ob tej uri, v cerkvi svoje mladosti, svoj Božič. Od vseh strani svetá so došli. Z domačega pokopališča, ki ga odeva bela tančica; z daljnega severa in zahoda, kjer je vojna izkopala nešteto gomil. Vsi so našli svojo pot semkaj. In zdaj kleče tu v oblačilih večnosti in pojo svoje božičnice.

So li res to oni, ki so tolikrat stali v tejle cerkvi, z nagubanim čelom, z upognjenim hrbtom? S temnimi mislimi v srcu. Z boleščjo, hrepenenjem, osamelostjo in žgočim grehom?

So li oni to — te blesteče postave? In vedó, komu se spodobi hvala? Razprostirajo roke k Detetu v jaslih. O Jezusček naš, o Dete, ti véliki Bog!

Li ni šel On — ta otrok — za njimi na vseh potih življenja? Jih ni spremil do večnostnih vrat? Ni bilo mogoče drugače, kakor iti za njim. In če se je v grenkem trpljenju odvrčal človek od njega, ni li stal on ob poti, mu zrl v oko in tešil: »Glej, še težje je bilo moje trpljenje. Moj križ je bil še težji, moje rane še bolj krvave. Pridite k meni vsi, ki ste trudni in obteženi!«

In če je tlačila dušo teža grehov ter jo odrivala na trnjevo obupno pot, ni li vzdigalo Dete luči svojega usmiljenja in osvetljevalo globino pogubljenja, ki povzroča trepet in grozo? In dete je iztezalo ročice: »Pridi!«

»Ali, dete, moji grehi, moji veliki grehi!« — In zopet je Dete téšilo: »Tvoje grehe sem vzel nase. Zate sem umrl!«

Če je pa šla človeška duša čez temno globino jezera ter so se nad njo zgrinjali valovi pozabljenosti, zapuščenosti in jo je hotel breztolačni obup vtopiti v dnu, je Dete dušo vzdignilo, obsijalo s solncem svoje ljubezni in jo blagoslovilo.

Nebeško Dete je rešilo vse — — —

In množica rešenih slaví Odrešenika. O ti Dete, o ti véliki Bog!

Raz sten se leskečejo ko dragulji vse molitve, ki so bile opravljene v tej cerkvi. Davno izmoljene, stare, pobožne pesmi done kakor dihi v ozračju.

Tesno ob jaslicah klečé otroci. Jezusček je te poklical prve k sebi. Sedaj so krilati angelci v belih oblačilcih. Kakor venček lilij obdajajo jaslice. Njih spev doni kakor srebrn virček.

Raz sten prihajajo tudi svetniki molit božje Dete. Sveta Katarina z zlatim kolesom in blestečim mečem. Krono, kolo in palmovo vejico položi k nogam Odrešenikovim. Sveta Neža pa prinaša snežnobelo jagnje. In —

Tedaj se odpro vrata. Prihajajo svetniki, ki stojé v znamenjih ob potih, v gozdovih, na poljih, na mostovih. Vsi prihajajo k Detetu. Ž njimi pride srnica. Beli golobčki prilete, metuljci, čebelice. Vse prihaja slavit Dete božje.

Ura bije eno. Minila je najsvetejša ura. Čas je zopet nastopil svojo pot čez temno zemljo. Ugasnila je luč pomladnega dne, utihnili so spevi. Bela, snežna odeja pogrinja zopet pokopališče kakor prej. Stara cerkva je temna, le plamenček večne luči trepeče pred oltarjem. A ko mine še nekaj ur, zagore sveče. Tedaj prihajajo ljudje pozdravljat novorojeno božje Dete. Otroci ga pozdravljajo v spevu: »Bodi pozdravljen, o Jezusček naš.« In rekajo, da še nikdar ni bil tako lep kakor letos. Vsako leto je lepši! Njih duše so pač bliže nebu in nebeškemu Detetu.

Odrasli tudi kleče in si mislijo: »Tako lep kot prej pa ni več!« Imajo prav. Tako daleč je že od sreče njih detinstva, a iznova tako krasen, da še lepši bo v drugem življenju. Sedaj kleče tu in prosijo božje Dete luči in blagoslova v temnih zemskih dneh.

Na pokopališču pa, pred križem, kjer stoje besede o onih, ki žive, čeprav so umrli, raste teloh v belem cvetu, in v njegovi zlati čaši sniva najkrasnejši svetonočni sen.

Jernej Popotnik :

Janezova češplja.

Lzmed vseh ljudi, kar jih je živel na tistem hribu, mi je bil najbolj všeč korenjak Janez. Ko sem ga videl prvič, s krampom na rami in z odpeto srajco pod vratom, kako je korakal bos po kameniti cesti, sem si takoj mislil: »Ta človek bi se šel metat s samim medvedom!«

Še tisti dan sva postala prijatelja. Podal mi je svojo kosmato, žuljavo roko kakor star znanec in se veselo posmejal:

»Eh, lepo je, če je človek mlad in zdrav!«

Sedla sva h kozarcu sladkega hruševca pod košati oreh, in Janez mi je povedal, da je po poklicu dninar. Večinoma da koplje v vinogradih, in da mu je to delo še najbolj po volji, ker je treba krepko mahati.

»Pa pojdiva domov!« me je povabil naposled in si zadel motiko na ramo. »Mračni se že, jaz pa si moram skuhati še večerjo. Veš, Jernej, imam tam na koncu hriba nekaj, kar je podobno bolj brlogu kakor bajti. Pa za mene je že dobro — jaz sem skromen.«

Ko sva stopala skozi vas, mi je rekel še to-le:

»In češpljo imam tudi, da veš, Jernej, lepo češpljo!«

Zavila sva iz vasi po ozki stezi mimo travnikov in vinogradov, krenila v mračno globel, potem pa zopet navzgor po strmi rebri. Tako sva dospela do napol podrte kolibe, ki je visela na bregu.

»To je moja palača!« se je pošalil Janez in vrgel motiko z ramen.

»Nima sicer ne vrat ne oken — ali jaz sem zadovoljen! Poglej, tukaj pa ležim!«

Sredi kolibe je bilo nametane nekaj slame, in rumena rjuha je ležala na njej.

»Učičkaj se!« mi je ponudil klado, ki jo je privlekel iz kota. »Premišljuj medtem, kako lepo sijejo zunaj zvezde in mesec ali kakšen veter vleče ali kar hočeš — jaz pa si bom skuhal tačas večerjo.«

In pričel je kuhati. Ognjišče je bilo staro in razdrapano, ali Janez se je tako spretno sukal pred njim, da je bila večerja prej gotova, kakor bi si bil kdo mislil.

»Tako — zdaj bomo pa večerjali!«

Širok in kosmat, kakor je bil, je postavil lonec s skuhanim krompirjem predme, sedel še sam na klado in pričel zajemati z veliko leseno žlico.

Po večerji je rekel:

»Bogu čast, zdaj sem se pa pogostil kakor kralj!... Pojdi z menoj, da ti pokažem še svoj zaklad!«

Stopil sem z njim iz kolibe. Topla noč je bila, na nebu so žarele zvezde, in mesec se je bleščal na vzhodu. Nekje globoko spodaj v vasi je lajal pes, iz bližnje goščave pa se je oglašala sova.

»Tukaj!« mi je pokazal Janez z roko.

Za hišo je stalo pritlikavo, zgrbljeno drevo, ki se je videlo v mraku še bolj siromašno, kakor je bilo v resnici. Veje so žalostno visele navzdol, kakor da prosijo pomoči in zavetja. Samo vrh je štrlel pokonci v zrak.

»To je moj zaklad, moja lepa češplja!« se je pohvalil. »Za noben denar bi ne prodal tega drevesa, verjemi mi, da ne, Jernej... Tu so moji najlepši spomini, tu sem najrajši zahajam in počivam...«

Radoveden sem vprašal:

»Kakšni spomini te vežejo na to borno drevesce?«

Janez si je segel z dlanjo preko oči. Vlažno so se posvetile iz mraka.

»Mati moja!« je zavzdihnil, in glas se mu je stresel. »Tu je bil njen najljubši prostor, tu je najrajši počivala, tu je prebirala molek, in tu sva jeseni skupaj obirala zrele češplje... Pet let je že od tega, kar mi je umrla.«

In Janez si je otrnil solzo, ki mu je spolzela iz očesa na lice.

Naglo sem se poslovil, rekši, da se mi mudi domov. Spomnil sem se namreč tudi sam matere, ki mi je umrla pred več leti, in tesno mi je postalo pri srcu, popotniku. Polastilo se me je domotožje, šel sem v samoto in se zamislil v grenke misli.

Janko Dolgolesnik:

Domov ženimo!

Večer se je približal. Komarji so plesali po zraku in napovedovali, da bo prihodnji dan spet lepo vreme. Pastirji so že spekli in pojedli krompir. Drug drugega so ogledovali, kdo je bolj črn okrog ust. Kar z rokavi so si brisali marogaste obraze. Do vode stopiti se jim je zdelo predaleč.

Sivka je zamukala. Njen glas je bil tak, da se je vedelo: z današnjim dnem je zadovoljna. Samo malo žejna je; pa bo mimogrede že našla pot do Rače. Tam bo ugasila tudi svojo žejo.

Gorjuški pastirji so bili te misli, da je njih delo za danes končano. Storili so, kar že od nekdanjega dela pastirski rod, preden zapusti pašnik. Kar v klobuku je prinesel Gorenjčev Tine vode in z njo pogasil ogenj.

Da ne bo kdo rekel: »Pastirji so zažgali, če bi jelo ponoči kje goreti,« je utemeljeval Tine svoje ravnanje.

Lovrinov Peter pa je zasadil v sredo pepela križ. In še pepel je prekrizal s pastirsko palico.

»Ponoči bodo prišli sem angeli. Če bi pa križa ne bilo, bi pa prišle hudobe iz pekla. Pa se ne bodo grele ne! Pri našem ognju že nikoli ne!«

Za sklep so pa fantje — štirje so bili — zaropotali še znano pastirsko slovo. Lovrinov je začel, Gorenjčev, Dolenjčev in Notranjčev so pa odgovarjali.

»Še pasimo! — Domov ženimo!

Kaj bomo pa delali? — Žabe bomo lovili.

Kam jih bomo pa devali? — Na železna vrata.

Kje so pa tista železna vrata? — Sekirica jih je posekala.

Kje je pa tista sekirica? — V grm je padla.

Kje je pa tisti grm? — Pogorel je.

Kje je pa tisti pepel? — Voda ga je vzela.

Kje je pa tista voda? — Golobčki so jo popili.

Kje so pa tisti golobčki? — Gospa jih je postreljala.

Kje je pa tista gospa? —

Čez planke je poskočila,

si vrat in glavo zlomila,

pa je nad nami zavpila:

Kdor bo prej bele zobe pokazal,

ga boš ti s šibo namazal.«

In oni štirje pastirji so naenkrat trdo zaprli usta in gledali — s prsti drug na drugega kazaje — zdaj v enega, zdaj v drugega, dokler ni enega premagal smeh. Bušnil je z vso silo na dan. Za kazen je moral segnati živino skupaj. Ostali so pa hiteli k Rači, napajat živino. Potem so pa vsi skupaj veseli in srečni gnali domov.

Ivan Langerholz:

Naši izleti.

V. Skozi Vintgar na Bled.

Ga naš izlet je bil pa posebno lep. Imeli smo vso pot prekrasno vreme. Pa to še ni bilo vse.

Lep je bil naš izlet tudi zato, ker smo se tako dolgo vozili po železnici. Saj smo prevozili skoro vso Gorenjsko. Prevozili — ne prehodili! In to je bila za nas tudi lepota. Z nami se je pa v istem vlaku vozilo tudi nekaj ljubljanskih učencev. Pa so se veliko manj vozili. Kako to?

»Naši se morajo nahoditi in naskakati,« so dejali ljubljanski gospodje. »Doma se ne smejo in ne morejo gibati kakor bi se radi.«

Prav! Ljubljančani, le hodite, le skakajte, kolikor se vam poljubi! Železnico itak vsak dan lahko vidite in se vsak teden lahko z njo kam potegnute. Mi se pa doma dovolj premajemo in nahodimo in naskačemo za ovčami in kozami, pa še za kravami. Ej, pa še koliko drugih potov naredimo peš! Zato smo hoteli izrabit ta dan vso potrpežljivost železnega konja. Samo tam smo peš hodili, kjer smo morali.

Lep je bil pa naš izlet tudi zato, ker smo toliko lepega videli.

Preveč bi bilo, če bi začeli opisovati že lepoto ravnega Sorškega polja. Ali če bi omenjali prekrasno lego starodavnega Kranja, ki ima svoj sivi sedež na trdnem skalovju, visoko nad Savo in Kokro. Ali pa divno Radovljico, ki se tudi po pravici ponaša s svojo lepo lego.

Tebe smo gledali skoro celo pot, ti mati naših vodâ, bistra Sava! Kako si bila lepa! Tvoji svetlozeleni valovi so nam tako prijazno migljali, kakor 'da nam hočejo praviti čudesa o lepoti naše slovenske zemlje. In vedno manjša si bila, ti ljuba Sava, čimbolj smo se vozili ob tebi navzgor. Mi vemo: vozili smo proti tvojemu izviru.

In ko smo zavozili pri Lescah iz savske doline na plano, jej, spet nova lepota! Kakor mogočen venec so nas obdale dolge vrste naših orjaških gora! Kako je mogočno na nas gledal očak Triglav! Silni Stol se je pa čudil, ko nas je zagledal ob svojem vznožju, in naša očesa so občudovala dolgo vrsto karavanških vrhov, pozdravljala v daljavi kamniške planine in v bližini črno, z gostim smrečjem in z zelenim bukovjem pokrito Jelovico. Sredi tega gorskega venca pa se je dvigalo strmo skalovje blejskega gradu, in v njegovem podnožju je tisto jezero, ki je najlepši dragulj v naravni zakladnici našega svetâ.

Ali naj vam zdaj opišem našo prvo vožnjo skozi predor?

Na Otočah smo oddali iz vlaka nekaj romarjev. Hiteli so na Brezje, k Mariji Pomağaj. Mi smo se pa peljali naprej.

Kar je pričel ukaz: »Otroci, okna zaprite!«

In zaprli smo jih. Vedeli smo že, kaj pride. Zaprli smo jih in čakali. In kar naenkrat: »Iiii! — Oooo! — U-u-u! Kako je temno! — Ojej! —

Kar nič se ne vidi! — Oooo! — Iiii! — No!« To so bili glasovi! Ljudi pa nikjer. Vozili smo se pod zemljo skozi predor. In komaj smo se dosti dobro nakričali — na! — pa smo bili spet na ljubi svetlobi. Ali veste, da bi bili še radi en čas v temi?

Samo oddaleč smo si potem ogledali na Javorniku, na Jesenicah in na Dobravi črne tovarniške dimnike. To so tovarne, kjer izdelujejo raznovrstne izdelke iz železa.¹

Na Jesenicah pa vsak vlak malo počije. Saj je naš res prevozil že dolgo pot. Privoščimo mu par minut počitka, čeprav bi bili že radi na Dobravi.

No, kdor rad čaka, tudi dočaka. Vlak že gre! A kam?

»Nazaj se peljemo!« je opomnil z vso resnobo Mohoričev Lojzek. Nazaj? Ta bi bila lepa! Pa se je Lojzek zmotil. Vlak je res zapeljal nazaj po jeseniškem kolodvoru, pa je bil toliko pameten, da je brž ubral pravo pot proti Dobravi.

Dobrava! Tu je za enkrat konec vožnje! Izstopimo.

Ali zdaj se je pričela prava lepota! Napotimo se proti Vintgarju. Vintgar hodijo gledat in občudovat tujci iz daljnih krajev in deželâ vse Evrope, da, celo iz Amerike. Pa bi si ga mi ne ogledali?

Vintgar je mogočno delo silne roke Stvarnikove. Samo malo je v njem človeškega dela, a tudi to je vredno občudovanja. Velikanski obok železniškega mostu v silni višavi nad našimi glavami je potegnil nase vso našo pozornost. Tudi pot skozi Vintgar, deloma vsekana v skalo, deloma kar pripeta na skalo z močnim železjem, je nekaj izrednega.

Skozi Vintgar teče bistra Radovina. Zdaj je mirna in tiha, zdaj bobni in šumi po skalovju, zdaj skače in se prekucuje po skalah v globino. Pri izhodu iz Vintgarja ji pa zmanjka tal. S silnim šumom in hrumom pada v globino. Obenem se razprši v tisoče in tisoče kapljic, ki uprizarjajo ob jasnih dnevih prekrasno mavrico.

Vintgar je nekaj divnega in divjega. Mati narava ti kaže v njem neizmerno bogastvo svoje lepote in mogočnosti. Divje bobnenje in šumenje peneče Radovine te pa skoraj navdaja z mislijo: »Ali se hoče res svet krog mene podreti?« Pred leti je neka ameriška Slovenka silno hitela skozi Vintgar, ker se je bala, da bi se skale nad njo ne strnile in pokopale s svojo težo njeno radovednost. In vendar se Vintgar ne bo podrl! Trdno stoji in bo še stal, dokler bo hotel On, ki ga je postavil.

Prvo postajo našega pešpotovanja smo napravili šele na koncu Vintgarja. Ni bilo drugače. Trudni smo bili in lačni tudi. Oko je sicer veliko dobilo, želodec pa malo, a je tudi zahteval, kar mu gre. In mi smo radi postregli sebi in njemu.

Popoldne smo odrinili na Bled. Oči in srca in duše: Vse je hrepenelo, da vidi jezero in otok s cerkvijo Matere božje. Pa smo šli in spotoma ugibali, kako bo? Marsikomu je bilo tesno pri srcu, če se je spomnil

¹ Več o njih glej »Vrtec« 1921 str. 16 in sled.

na to, kako so mu doma naĝajali: »V jezero boš padel, pa boš utonil, in zvečer te bodo že ribe povečerjale.« Kaj, ko bi bila iz šale resnica?

Pri nekem železniškem mostu, koder pelje cesta na Bled, smo mimoĝrede pogledali, kako nastajajo kapniki. A tudi ta nauk ni moĝel preĝnati naših skrbi.

Oj, te skrbi so se pa še povečale, ko se je jelo pred našimi očmi razprostiti jezero. Ali mar ni res? Kar povej, ti Kamnarjeva Micika, ali pa ti, Debeljačkova Milka, kako tesno vam je bilo tedaj pri srcu! Mnogo jih je začelo kar obujati kesanje, ne nad svojimi grehi, pač pa radi svoje lahkomiselnosti, da so se dali preĝovoriti za to pot na Bled.

Ali jezero je tako lepo in cerkev na otoku se nam smehlja tako prijazno! In ladja je že pripravljena, da nas sprejme in popelje . . . Ali bi ne?

Pogled z nove železnice na Bled.

Poglejte! Štepučov je že notri, Miklovščev tudi, še več jih je . . . In ladja se ne potopi! Le naprej! Le na ladjo! In šli smo. Vsi, prav vsi smo šli!

Ladja odrine. Kaj bo pa zdaj? Nič! Tako mirno in prijetno plava po jezerski gladini, da je veselje. Niti na misel nam več ne pride, da bi se potopili. Vedno bolj se bližamo otoku. Prekmalu bo konec tako prijetne vožnje!

Na otoku smo se malo pomudili pri jezerski Materi božji, občudovali s prelepimi vilami posejani Bled — tudi kraljeve vile nismo pozabili, poslali smo ji gorak pozdrav — gledali smo strmino Babjega zobu, in hitro je minul čas, ko smo morali spet na ladjo. Zdaj ne več s strahom, ampak z velikim veseljem . . .

Peljali smo se proti župni cerkvi. Precej dolga je ta pot, a za nas mnogo prekratka... Tisti hip smo si zaželeli, da bi se blejsko jezero raztezalo dol do naših domov. To bi bila vožnja! Kar s težkim srcem smo nazadnje zapuščali tisto ladjo, kateri smo izpočetka trepetajoč zaupali svoje mlado življenje.

Ogledali smo si prelepo župno cerkev, stopili tudi na strmi grad, kjer smo imeli tik pod seboj jezero in odkoder je prelep razgled po prostrani Gorenjski.

Lep je Bled! Kdo naj ga opisuje? Škoda besedi! Pridite in pogledjte ga, pa boste videli, da je njegova lepota brez primere.

S težkim srcem smo se mi ločili od njega, ko smo se pripravljali na odhod. Oko je iskalo ladje, srce je hrepenelo po otoku, duša je blagrovala tiste, ki lahko leto in dan prebivajo na tem rajskem prostoru. Počasi smo potrti korakali proti kolodvoru, a morali smo. Doma nas čakajo. In v skrbeh so...

Šli smo s polno dušo prelepih slik, prekrasnih spominov. In da bi ti spomini ne obledeli in da bi slike ne potemnele, smo si spotoma nakupili še nekaj razglednic, da smo jih nesli s seboj za spomin. Najbolje jo je zadela Potočnikova Franca. In za njo še nekaj drugih. Kupili so si dr. Kimovčevo knjižico »Bled nekdanj in sedaj.«

Pozno v noč smo prišli domov. Naše oči so bile zelo trudne. Ali naj zdaj domačim še pripovedujemo in opisujemo vso dolgo pot od doma do Bleda in spet od Bleda do doma? Čemu? Tu imate knjižico, pa pogledjte, kje smo hodili in kaj smo videli. Mi pa nocoj hitro spat! Jutri bomo pa kaj povedali in potem bomo pripovedovali štirinajst dni skupaj, če boste radi poslušali. Tako smo dejali!

Jej, prihodnji dan! Ali so lazili krog nas tisti bojazljivci, ki so nam prerokovali smrt na Blejskem jezeru! Hodili so krog nas, preštevali so nas, in ko so videli, da smo se vsi v redu vrnili, jim je bilo žal, zakaj niso šli z nami. Prepozno kesanje!

In če bi nam bilo drugi dan spet treba iti nazaj na Bled? Tako j bi bili šli! Lep je Bled na sliki, še lepši pa v resnici.

Sedemkrat ga vidiš, sedemdesetkrat ga poželiš.

Ernest Šuštersič :

Osel posestnik.

»Premagali smo svoje tisočletne sovražnike,« je rekel kralj lev zbranim živalim. »Razdelili si bomo sedaj njih zemljo.« Tako je postal tudi osel posestnik.

Pridno so rili rilci po zemlji, pridno so jo obdelovala kopita in parklji. Osel pa je ležal v senci in zasmehoval delavce. No, vseeno mu je obrodila zemlja nekaj, čeprav vmes dokaj osata. Ves zadovoljen je pospravil pridelek in ga kmalu použil. Ko so pa drugi veselo obhajali predpust ter se mastili, je njemu krulilo v trebuhu. Pa kaj — osel je bil zadovoljen tudi s takim življenjem.

Prišla je pa druga pomlad v svobodnem kraljestvu. Veselo petje se je glasilo po prostranih poljih, pašnikih in brdih, kjer se je spenjala sladka trtica po kolju.

Kdo li prepeva od jutra do večera?

Ej, pridni delavci!

»Kaj mislite, bo li magarac letos kaj obdelal svoje zemljišče?«

Pričel je pač, ko se je pa oznožil, je popustil plug in brano — in legel v senco. Odtam je zbadal delavce, ki so se potili, še huje zbadal nego lani.

Oslu se je bohotno razplodil osat, in on je bil silno zadovoljen s pridelkom.

»Kaj bom jaz jedel kruh, saj nisem gospod.«

Imenitno so se drugi gostili na veselicah, imenitno so obhajali praznike, kajti kašče in zidanice so bile polne do vrha.

Prišel je Kurentov dan. Živali pošljejo po magaraca, da bi ga ošemili. Pridejo v njegovo napol razpadlo kočo in zagledajo sredi izbe obešenega osla. Bila ga je sama kost in koža. Pod obešencem je ležalo pismo. Osel je zapisal tole: »Hvala vam, sodržavljani, za vse bunke in brce, ki so mi jih prizadela vaša kopita in parklji, za vse rane od vaših zob in rilcev in rogov, ko sem se hotel preživljati na vaše stroške in sem poizkušal beraciti in krasti. Nisem hotel čakati konca lakote, napravil sem si ga rajši sam z vrvice.«

»Nikakšne škode,« so rekle živali in odšle.

J. E. Bogomil:

Hrvatski praznik.

Dot je zanesla Martančevega očeta v Zagreb. Ne gola radovednost, ampak kupčijski opravki so ga spravili dol. Bilo je ravno koncem avgusta. Par dni se je mož pomudil, potem ga je pa začelo spet vleči nazaj na ljubi dom, v malo poznani Puštal, kjer izdeluje vsakovrstne glavnike.

»Ne, nikamor še ne boste šli!« se mu je pa odločno postavil hrvatski trgovec.

Oče Martanec ga je čudno pogledal. Zakaj mu brani? Odkod to čudno vedenje?

»Zato, ker bi imel greh, če bi vas pustil zdaj domov,« je zatrdil Hrvat.

»Greh? No, no, no!«

»Greh, da! Jutri je sveti Štefan, naš praznik. Vi morate biti naš gost!«

Martanec se po tem ni več mnogo branil.

Kako se mu je takrat godilo, je rad pozneje pravil.

V krasnih narodnih nošah je prihajal hrvatski narod ob dopoldanskih urah v Zagreb. Vse delo je počivalo, dasi je bil delavnik. Čudno to za Martanca, Slovenca! Pri nas komaj vemo za ime kralja Štefana; tam pa tako praznovanje!

Popoldne ga je pa povabil hrvatski trgovec, naj gre z njim na sprehod. Šli so s trgovčevno družino ven iz mesta, v prijazen gozdiček. In tam spet — nenavadni prizori! Celega vola — pobitega seveda — so napeli na velikanski drog. Pod njim so pa zakurili ogenj in pekli meso kar na prostem. Mogočen seljak je sedel in vrtil drog, da se je meso od vseh strani lepo opeklo. Nekaj njegovih tovarišev je pa brusilo nože. Spretno so rezali pečeno meso in ga nosili na mize. Tam so meso prodajali narodu, ki ga je trumoma kupoval in použival s slastjo.

Pri manjših ognjih so pa na enak način pekli janjce (koštrune).

Oglasila so se tudi mlada grla in zapela pesem, prelepo hrvatsko narodno pesem. In za njo še mnogo mnogo drugo, da so šele pozno v noč zamrli zadnji glasovi. Celó plesali so, a plesali znani hrvatski narodni ples, ki mu pravijo »kôlo«. To je pa vse nekaj drugega ko naše divjaško norenje po krčmah.

Oče Martanec je potem doma večkrat pravil:

»In pri vsem, kar sem pri tisti slovesnosti doli videl, nisem opazil niti najmanjše nerodnosti in nerednosti. Nobene sirovosti in razuzdanosti! Vse se je vršilo resnobno, zares praznično. Marsikaj sem že pozabil, kar sem doživel, tega pa, kar sem takrat videl med Hrvati, ne bom nikoli pozabil.«

Hrvatski praznik,

V spomin † Antonu Kržiču.

O priliki, ko se je postavil nagrobni spomenik pokojnemu našemu uredniku, se je vršila v nedeljo, 3. septembra t. l., na pokopališču pri Sv. Križu lepa slavnost. Ob krasno ozaljšanem grobu so se zbrali Kržičevi častilci v velikem številu. Zbor učiteljev-pevcev je zapel dve žalostinki, prof. dr. Medved je pa v dovršenem govoru orisal nevenljive zasluge, ki si jih je pridobil pokojni Kržič z besedo in pismom za blagor slovenskega ljudstva.

Spomenik je iz belega kararskega marmorja; izvršila ga je po načrtu msgr. Dostala kamnoseška tvrdka Al. Vodnik za nizko ceno 22.000 K. Po izjavah strokovnjakov bi stal spomenik sedaj že več ko še enkrat toliko. Na sprednji strani spomenika je izklesan Kristus na križu; spodaj je napis:

Anton Kržič,

prof. drž. učiteljišča, častni kanonik, rojen 3. junija 1846, umrl 3. decembra 1920. Moder človek si pridobiva med svojim ljudstvom čast in njegovo ime bo živelo vekoma. Strahova knjiga 37, 29.

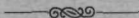
Na drugi strani je umetniški relief, predstavljajoč vzhod solнца in domače hribe, v ospredju je knjiga in pero. Pod reliefom je napisano:

Mladinskemu in ljudskemu pisatelju,

ustanovitelju „Duhovnega Pastirja“, „Krščanskega Detoljuba“, in „Angelčka“, uredniku „Vrtca“.

Oba zgornja dela spomenika sta obdana z vencem zrelega sadja. Pri Kristusu — pravem solncu — je iskal pisatelj Kržič luči in gorkote, da sta dali življenje in rast njegovim delom, ki so ko zdravo sadje na vrtu našega narodnega življenja.

Odbor za nagrobni spomenik je nabral 24.366 K, prav toliko, kolikor je stal spomenik in nagrobni oklep s pritliklinami, le nekaj malenkostnih troškov je ostalo še neporavnanih. Postavili so spomenik z darovi dekan M. Šaus iz Amerike (daroval 6000 K), dobri bivši pokojnikovi gojenci in gojenke, pokojnikovi duhovni tovariši in nekateri drugi znanci. Osebnost se je za spomenik in za okrasitev groba najbolj trudila gospa Pavla Bohinčeva. — Odbor za Kržičev spomenik se vsem plemenitim darovalcem kar najtopleje zahvaljuje. Rad bi pa zaslužnemu pokojniku vzdal spominsko ploščo še tudi na rojstno hišo v Rakitni. Zato odbor (oz. upravništvo „Vrtca“) še nadaljnje darove hvaležno sprejema.

Kržičev nágrobní spomeník — přední strana.

Kržičev nágrobní spomeník — zadní strana.

J. E. Bogomil :

Kaj pravi zima.

Starko me zmerjajo. — Kakor hočejo ; meni je tudi prav !
 Imenitna sem pa le. Vsi, ki pišejo pratike in koledarje, se trudijo, da kar mogoče natančno napovedó dan, uro in minuto, kdaj spet obiščem svet. Tri dni pred Božičem, pravijo, da pridem, dne 22. decembra. Leta 1919. so me pričakovali natančno ob 10. uri in 27 minut zvečer tisti dan — po novem bi se reklo : 27 minut čez 22. uro. Leta 1920. so presodili, da bom prišla ob štirih in 17 minut zjutraj. Leta 1921. so naznanili moj prihod za 10. uro in 8 minut. Za leto 1922. pa menijo, da me bodo pozdravili natančno ob 15. uri in 57 minut.

Jaz pa pridem, kadar sama hočem.

Prišla sem že meseca oktobra, v novembra pa že prav obilokrat. To so ljudje takrat jezni name ! Berači še nimajo trdnih čevljev, kmetom polnim drevje, gospódi po mestih pa, pravijo, da požrem denar in drva. Tako je !

Če pa prepozno pridem, pa spet ni prav. Otrokom je dolgčas, ker se ne morejo drsati ; hribovci pravijo, da ne bo nič zaslužka, ker ne morejo spraviti lesa v dolino ; lesni trgovci godrnjajo, ker jim prekrížam račune ; žagarji pilijo žage, ker nimajo lesa, da bi ga žagali ; usnjarji se čemerno drzé, ker ne morejo spraviti podplato v denar ; postopači pa nimajo dela, če ni snega.

Pa ustrezí ljudem, če jim moreš ! Ko bi mogla biti taka, kakršno me hočejo imeti ljudje, bi morala biti pri vsaki hiši drugačna. Še več ; kolikor glav, toliko zim ! Zmešalo bi se mi — to bi potem šele medlo ! Zato sem pa rajši taka, kakršna sem.

Resničnih prijateljev imam pa res malo. Otroci me imajo še najrajši. To je veselje, ko začno padati prve snežinke ! In potem, kakšna radost na vaškem klancu in na ledu ! Celó velikokrat kregani so otroci zaradi mene. A tudi nekateri meščani me ljubijo ; pravijo, da jim prinašam zimski šport. Povečini se me pa ljudje kmalu naveličajo ; zlasti še, če pridejo z menoj ali za menoj moji znanci in prijatelji.

Mraz jim že ni vseč. To beže pred njim ! Zavijajo se v tople obleke, stiskajo se h gorkí peči. Če se pa mrazu pridruží še megla — mraznica ji pravijo — potem so pa ljudje že tako sitni in pustí, da jih ni mogoče prenašati. Ne morem jim ustreči, pa jim ne morem, če jim tudi čevlji škripljejo od mraza.

Ali pa, če pride moja prijateljica burja ! Jej, kako zna fino peti in žvižgati, briti in pometati, pa vseeno ne more ljudem ustreči. Če pa pride topli jug, se jim pa tudi nič ne prikupi. Sneg je moker, in mokrota silí skozi usnje in nogavice prav do kože. Pravijo, da to ni zdravo. In res ni.

Kajpak nudim ljudem tudi nekaj veselja: ob praznikih, ob kolinah... Tudi koristim jim marsikod. Kdaj bi popravili vse, kar polomijo poleti, kdaj bi pozašili svojo strganijo, če bi jim jaz ne dala priložnosti? Polju dajem novih moči, ljudem pa tudi. Moj zadnji sneg imenujejo ljudje »beraški gnoj«. Ime sicer ni lepo, a očito dokazuje mojo dobrotljivost.

Pa je že tako: Desetkrat bodi ljudem dober in enkrat se jim zameri, pa bodo pozabili vse dobrote. Jaz to dobro vem. Ne zamerim jim pa ne. Kakršna sem po božji volji, taka sem in taka ostanem. Ljudje naj pa godejo ali me hvalijo, kakor jim drago.

Bogumil Gorenjko:

Kar naenkrat!

Kar naenkrat
rože so zveneale,
kar ponoči
ptičke odletele
so na jug.

Kar naenkrat
je zbežala vesna,
kar ponoči
prišla spet je resna
k nam jesen.

Kar naenkrat
pesem je vtihnila,
in kar čez noč bo
zima pobelila,
hrib in dol.

Janko Polák:

Bolnik.

Noč je tiha... Vse že mirno spi.
Ob otroku mati mlada bdi.
Tri noči že ni zaspala,
tri noči je prejojala.

Pa zapoje pesem ptič skovir
in preplaši tihi nočni mir...
Kvišku kot začeta plane mati,
pače k zibelci: „Moj otrok zlati!“

Hvala Bogu!... Otrok še živi!
O mater zre utrujenih oči —
Hvala tebi, Mater Dolórosa:
šla sta mimo smrti in gróza.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Kdor hoče loviti, se mora za drugimi poditi.

Tisti dobro lovi, kdor kaj dobi.

Kdor hoče dobro loviti, mora dobre pse dobiti.

Kdor drugega lovi, se sam utruji.

Kdor veliko lovi, še več izgubi.

Kdor v jamo leti, se za robido lovi.

Bolje »drži ga« ko »lovi ga«.

Pri lovu in znanju veš, kje začneš, a ne veš, kje nehaš.

Kdor hoče na dober lov, mora biti zjutraj kmalu gotov.

Lov je moški ples, a ples ženski lov.

Ni moj lov, ni moj zajec.

Lov dela težke noge in lahke mošnje.

Kdor hoče lovec biti, se ne sme zamude in stroškov plašiti.

Lovec masten, dom razdejan.

Tudi lovci sedajo k prazni mizi.

Najboljši lovec pride prazen domov.

Lovec ima svoj čas in zverina tudi.

Lovec vara zver in zver lovca.

Lovec lovcu priganja.

Lovec stori psa, ne pes lovca.

Lovec na dva zajca nobenega ne dobi.

Lovec mora počakati znati.

Lovcu ni mar korakov.

Kdor hoče lovec postati, se ne sme vsakega grma zbiti.

Dober lovec drobno sliši.

Ni vsak lovec, kdor ima zelen klobuk.

Ne moreš biti lovec in trobentač hkrati.

Stari lovci radi poslušajo trobentanje.

Čim slabši lovec, tem hujši pes.

Moker lovec in suh ribič — slab opravke.

Reki:

Loviti se za kako reč.

Loviti se v gorvorjenju.

Lovimo se = slabo nam gre.

Brada se ga lovi.

To se mi v ušesa lovi.

Loviti se za zadnjo.

Z očmi se loviti.

Z očmi loviti.

Besede loviti.

Norce loviti.

Drobiž.

Kino. Kinematograf je lahko najboljše učno sredstvo, če ga imajo pametni ljudje v rokah, če predstavljajo samo poučne slike. V Švici ima n. pr. vsaka boljša šola svoj skioptikon za navadne in za kinematografske slike. Na Angleškem gre vsak teden v kino okoli osem milijonov ljudi. Nastavljenih je 150 tisoč ljudi s tedensko plačo osmih milijonov kron. Pred desetimi leti je bilo nastavljenih samo 1000 oseb s tedensko plačo 40.000 kron. Se več je kinov v Zedinjenih državah; tam sedi vsak dan v njem okoli osem milijonov gledalcev, toliko kot na Angleškem v enem tednu. Če pomislimo, da imajo imenovane države sto milijonov ljudi, vidimo, da sedi vsak dan v kino ena dvajsetina vseh prebivalcev. Mesta s 300.000 prebivalci imajo povprečno 70 kinematografov. Ljubljana s 50.000 prebivalci bi jih torej morala imeti dvanajst. — Vsaka vas v Sibiriji ali na Kitajskem ima svoj potujoče kino. — Polovico filmov so pred vojno napravili Amerikanci, in so bili tudi najboljši. Stroški so bili včasih zelo veliki, za eno samo dramo 200.000 do 400.000 kron. Glede prodaje so bili pa Angleži prvi. Okoli štirih petin vseh filmov sveta je bilo prodanih na Angleškem, naravnost ali pa na dražbi. Samo od januarja do avgusta 1913 so po vsem svetu ustanovili 350 novih kino-družb s skupnim kapitalom nad 38 milijonov kron. Za kakšno novo misel so dali pred osmimi leti pet do deset kron, danes 40 do 200 kron, neki Amerikanec je dobil za dobro misel 8000 kron. Neka italijanska družba je razpisala nagrade, prva je znašala 20.000 kron. Čudni so Rusi; tudi najveselejša stvar mora pri njih imeti žalosten konec, kar je seveda včasih precej težko.

Največji vodopad na svetu. To ni, kakor se je doslej mislilo, Niagara v Severni Ameriki ali oni Iguasija v Braziliji ali vodopad Sambezija ali Nila v Afriki. Kakor poroča »Journal des Forces Hydrauliques« ima največji vodopad na svetu Kajetanar v Angleski Guyani. Odkril ga je potovalec Brown. Voda

pada z višine 230 metrov, ne da bi je pri padcu kaj zadrževalo. Ta višočina je petkrat večja kot ona Niagare in dvakrat večja kot vodopad na Sambeziyu. Moč tega padca se ceni na 2,500.000 konjskih sil, a ona padca Niagare le na 1,250.000.

Živ požirek. Časopisi poročajo, da je v kraju Loetzen na Vzhodnem Pruskem neki mož — pogoltnil živo miško. Ko je spal, seveda široko zevajoč, se je preplašila živalca, ki je iskala hrane, zatekla v najbližjo odprtino — v odprta usta. Mož ne ve drugega povedati kakor to, da je čutil, da ga hoče nekdo zadušiti. Nato je pa globoko pogoltnil, nakar je čutil krepko premikanje in bolečine v želodcu. Poklicati je moral zdravnika, da je moža rešil.

Beseda o pravem času, Sveti Vincencij Pavelski je bil nekoč v družbi odličnih mož. Vmes je bil tudi visok gospod, ki je v svoje govorjenje rad vpletal neokusne kletvice. Ko je spet nekaj pripovedoval in zraven zaklical: »Naj me bes plénta!« — ga prime Vincencij za roko in de smehljaje: »Bog varuj! Jaz vas držim in branim.« To je tako presenetilo preklinjevalca, da je zanaprej opustil grdo navado kletvinških besedi.

A. Čebular:

Uganke.

19.

Na gosto cekine
Jurij potresel je širom doline.

(Trobenice.)

20.

Zeleni
splavajo metuljčki na veje,
rumeni
odpadajo, ko solnce več na greje.

(Listi.)

21.

Iz bilk je palača,
čez njo pa se sklanja
siva kača.

(Seneni voz.)

22.

Dolgošec pod kapom čaka,
kdaj oblaček zaplaka
da z rjavih strešnih lic
nastreže srebrnih solzic.

(Skat.)

23.

Predica joka, joka,
ker rada mleko loka,
a prazne so police
in suhe so kozice.

(Mlačka.)

24.

Starka štirinoga
v kotu stoji
in se ne umakne;
vsem hrano deli,
a sama jedí
se ne dotakne.

(Miza.)

Rešitev rebusa v 9:—10. štev.:

Desetkrat obrni besedo na jeziku,
preden jo izrečeš.

Rešitev zanimivega računa v 9.—10. štev.:

$$\begin{array}{r}
 1 \times 9 + 2 = 11 \\
 12 \times 9 + 3 = 111 \\
 123 \times 9 + 4 = 1111 \\
 1234 \times 9 + 5 = 11111 \\
 12345 \times 9 + 6 = 111111 \\
 123456 \times 9 + 7 = 1111111 \\
 1234567 \times 9 + 8 = 11111111 \\
 12345678 \times 9 + 9 = 111111111 \\
 123456789 \times 9 + 10 = 1111111111
 \end{array}$$

Listnica uredništva.

Vojka: Z večjo skrbjo bi gotovo lahko podali kaj boljšega? To se nam po zde hipni utrinki, padli na papir. — Vojeslav: Uganki bi bile povečini dobre, ko bi bila tudi oblika po tem. Tu in tam katero popravimo. — Ljubogoj: Malenkost! Kaj hočemo s tem? — E. U. v B.: To še ni godno. »Mati in oče kje so sanke« — Fantje pojdemo za planke gor so moje sanke« ... Niti na ločila ne pazite! — F. L. v Lj.: Tudi še nezrel plod. Upamo, da ste vobče zadovoljnejši, kakor je razpoloženje v kitici:

»Zakaj tudi jaz nisem slavec,
da bi peval v zvezdnato noč,
vso žalost, grenkoto življenja,
od moje duše proč.«

Tugomer: Seveda ne moremo obljubiti, dokler ne vidimo in ne ocenimo. — Silvo Podgorski: Presodite sami, kakšno pesniško lice ima to, če je natisnjeno:

Solnce za goro zašlo je,
Mrak odeva naravo.
Hladan zefir od morja zavel je,
Sen zagrinja naravo.
Vsa narava zgrinja se v sen:
Polje, loka in goz zelen.

Rado Bojan: Par je dobrih in jih bomo uporabili. Samó: vsako pesmico na poseben list! — Tihomir: Snov bi že bila, a z drugim je križ! Ze začetek — kakšen je: »Zjutraj je šla na delo, da bo zaslužila dragi kruhek: Zase in za njenega(!) ljubljénčka Tončka.« — A. D. v P.: Ni bilo vredno znamke. Pesmico »Sveta noč, izlivaš ti,« ste pač kje drugod čuli? — M. B. v P.: Ta »izvorček fantazije« je žal še ves živ slovenskih napak. Vzemite le to-le: »Med moje sošolce imamo angleško deklico, ki tako težko slovensko govori. Mi jo ne moremo trpeti. Gospodična nam rečejo, da ne smemo biti tako brezsrčne s tujcami. Ja kaj, saj se niti igrati ne moremo z njo, ko nič ne razume. Tako deklico bi jaz najrajši natepla.« Nikarte! Je mnogo takih, ki jim gre trda s slovenščino.

Vabilo na naročbo.

Z veseljem smo storili tudi v tem letu na slovstvenem polju vse, kar nam je bilo mogoče v sedanjih razmerah v prid slovenski mladini. S to dvoštevilkó končavamó 52. letnik „Vrtca“. Iskreno se zahvaljujemo vsem naročnikom in naročnicam za njih zaupanje, vsem blagim dobrotnikom za njih velikodušno naklonjenost, zlasti pa vsem sodručnicam in sodručnikom za njih marljivo sodelovanje in dobrohotne navede. Bog plačaj Vam vsem tisočkrat s časnimi in večnimi blagri, kar ste se trudili in žrtvovali za naš list in po njem za izobrazbo in razvedrilo naše ljube mladine!

Priporočamo se Vam, naklonite nam svojo dragoceno pomoč še tudi za prihodnji letnik. Posebno gorko prosimo vse gospode učitelje in katehete, gospice in gospe učiteljice, naše najpridnejše podpornike in podpornice, da razširite naša mladinska lista — „Vrtec“ in „Angelček“ — z neutrudno vnemo med našo mladino: v pomoč Vam bosta pri pouku in vzgoji, da bo imel Vaš obili trud za mladino tem lepših in tem več trajnih sadov.

Žal, da draginja v tiskarskih izdelkih le še narašča; zelo so se podražile poštné pristojbine; skrbi nas, kako bomo shajali v novem letu. Za malenkost smo list podražili.

„Vrtec“ in „Angelček“ skupno bosta stala 10 Din (40 K), „Vrtec“ sam 7 Din, „Angelček“ sam 3 Din. Naročnino sprejema: Upravništvo „Vrtca“ v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 80, vse spise in rešitve pa: Uredništvo „Vrtca“ in „Angelčka“, Rova, p. Radomlje.

